

פרוטוקול מס' 15/א

מישיבת ועדת החוקה, חוק ומשפט
שהתקיימה ביום ב', י' בשבט תשט"ז-23.1.56 בשעה 11.30.

הסתתפו: מ. אונא - היו"ר
א. אלטמן
ע. איכילוב
ס. בגין
י. הרדי
ש. הלל
ז. ורהפטיג
י. זשעיהו
ב. לוקר
נ. ניר
י. שופמן

נעדרו: ע. אסף
ב. אזניה
י. בדר
ת. סובץ
י. זשעיהו
י. כמיס
י. ניצני
ס. קסיס
ח. רובין

מוזמנים: השופט אולסן - נשיא בית-המשפט העליון;
השופט אייזנברג - סגהל בת-המשפט;

ח. כהן - היועץ המשפטי

סדר-היום: חוק בת-המשפט.

אני פותח את הישיבה ומברך את האורחים אשר
נענו להזמנתנו. נשמע את הערותיהם

היו"ר מ. אונא:

לחוק בת-המשפט.

חוק בת-המשפט

השופט אולסן:
אני מצטרף לשמיע דברים אחדים
אלמנטריים, אשר בשביל חברי הוועדה שהם
עורכי-דין - הם ידועים, אבל בשביל אלה שאינם משפטיים זה הכרחי
כדי שיוכלו להעריך נכונה את הערות לחוק הזה.

קיימות שלוש דרגות בית-משפט: בית-משפט שלום,
בית-משפט מחוזי ובית-משפט עליון. בית משפט השלום, סמכותו קבועה
בחוק מיוחד בענינים אזרחיים ובענינים פליליים. ערעור מבית-משפט
השלום מגיש לבית-המשפט המחוזי. לבית-המשפט המחוזי ישנן סמכויות.
הסמכות הראשונה, אנחנו קוראים לה הסמכות המקורית, בענינים פליליים
ואזרחיים, ומלבד זאת סמכות של ערעורים. בסמכותו זו שומע בית-המשפט

הסופט אלסן:

המחוזי ערעוריים על פסקי-דין של בית-מספט הסלום. על כל פסקי-דין של בית-המספט המחוזי בסמכותו המקורית יש זכות ערעור לבית-המספט העליון בשבתו כבית-מספט לערעורים. יש סוג מסויים של החלטות ואפילו פסקי-דין בסמכותו המקורית של בית-המספט המחוזי, אשר גם לגביהם יש ערעור לבית-המספט העליון, אבל לא תוך זכות מוקנית לפי החוק כי אם תוך רשות הניתנת. מה שנוגע לערעורים על פסקי-דין של בית-המספט המחוזי בשבתו מבית-מספט לערעורים, יכול להיות ערעור לבית-המספט העליון, אבל ברשות. לבית-המספט העליון טוב יש סמכות מקורית וסמכות של ערעור. בסמכות המקורית הוא יושב בתור בית-מספט גבוה לצדק. החלטותיו הן סופיות. אשר לערעורים מבית-המספט המחוזי אשר לגביהם דרושה רשות ערעור, הדבר מתחלק לשני סוגים: סוג אחד כאשר בית-המספט המחוזי יושב בסמכותו המקורית ותוך מהלך הדיון נותן מה שאנחנו קוראים "החלטת-ביניים" - עפ"י רוב זה בקשר עם פרוצדורה. רשות ערעור על החלטה כזאת צריך לקבל מבית-המספט בהרכבו המלא, בהרכב של שלושה. אולם על אותם פסקי-דין הניתנים על-ידי בית-המספט המחוזי בערעורים מבית-מספט הסלום, הבקשה לערעור מוגשת לנשיא בית-המספט העליון. אם הוא מסרב - בזאת נגמר. אם הוא נותן רשות, הדבר מועבר לבית-המספט העליון.

יש כלל יסודי שמלבד הדאגה המוטלת על בתי-המספט לעשות צדק עם המתדיינים, צריך כל בית-מספט לשקוד גם על מניעת עיבוי-דין. אם אדם צריך לחכות חדשים או שנים עד לבירור העניין בו הוא מעוניין, הרי גם אם בסופו של דבר הוא מקבל פסק-דין צודק, יש בכך מסוים עיבוי-דין. זוהי אחת הדאגות המוטלות על בתי-מספט בכלל ועל בית-המספט העליון בפרט, היות והוא האיגוסטביזיה האחרונה^א לאור הדאגה הזאת למניעת עיבוי-דין, צריך להסקיף על כל ההצעות המונבאות בפניכם. כלומר, כאשר דנים על הצעת עיבוי, צריך לקחת בחשבון באיזה אופן היא עלולה להספיע על השהיית הדיון.

בסמך זה המצב בבית-המספט העליון לפני שנתיים בערך היה עגום מאוד. לרגלי מחלות ופטירה של שופטים לא היה בבית-המספט העליון התקן המלא. זה כסנה וחצי שאנחנו עובדים בתקן מלא. והתקדמנו בהרבה מאוד, פרט לסוג אחד של אניגים. כיום נכנסים לבית-המספט העליון במשך שנה בסך הכל 1300 תיקים מכל הסוגים. בכל סוגי המספטים - פרט לערעורים אזרחיים - המצב הוא מעודכן. אם תקחו למשל ערעורים פליליים, הרי נסארו רק ערעורים מספטים שהתבררו בבתי-המספט המחוזיים במחצית השניה של 1955. כלומר, אנחנו שומעים עתה ערעורים פליליים על מספטים שנשמעו בבתי-המספט המחוזיים בחדשי ספטמבר-אוקטובר 1955. אולי ימצאו תיק אחד או שנים - 1954, אבל אז ישנן סיבות טכניות לעיכוב. בג"צים כיום תלויים ועומדים 50-60, כיניהם לפחות מחצית סאי-אפטר עוד לגסור אותם. בבית-הדין הגבוה לצדק הסדר הוא כזה שפסקי-דין קודם ישיבה אחת, ואז נותנים זמן לצד השני ורק אח"כ קובעים את היום לתשובה. בין התיקים התלויים ועומדים יש 25-30 סאי-אפטר עדין לקבוע להם זמן לתשובה. כלומר, בכל סוגי המספטים האלה המצב משיע רצון.

אשר לערעורים אזרחיים, לפני שנתיים בערך היו תלויים ועומדים כ-600 ערעורים. שמיעת הערעור בעשית לפי הסדר, אבל יש יוצאים מן הכלל. בניח שלאדם היה מספט בקשר עם תביעת בזיקין על תאונת-דרכים, והמשפחה נשארה מחוסרת-כל. במקרה כזה נותנים עדיפות לסמיעת הערעור. לפני שנתיים המצב היה כזה שבממוצע צריך היה המערער לחכות שנתיים-שלוש עד לסמיעת ערעורו. כיום מספר הערעורים התלויים ועומדים הוא בערך 440. זה פיגור של שנה-שנה ורבע בממוצע. כמוכן, הדבר כרוך בעבודה קשה מאוד. ואני רוצה לתת כאן קרדיט לחברי בבית-המספט העליון אשר העריכו את המצב ואיגם חסים על טיפדה ועייפות כדי להביא להתקדמות בעניין זה. רוב הערעורים האלה הם מסנת 1954 ו-1955. ס-1953 ו-1952 נסארו בודדים, ושוב - מסיבות טכניות. למשל, יש מקרה שאחד הצדדים נמצא בחו"ל ושני הצדדים מבקשים לעכב את הבירור.

השופט אולסון:

במשך השנה האחרונה הגיע המצב לידי כך ש"התקוקה" לחודס בכל המשפטים אבל גם בערעורים אזרחיים עולה על מספר הערעורים הנכבסים. הודות לכך הצלחנו להוריד את מספר הערעורים התלויים ועומדים מ-500 ל-440.

אני רוצה לעמוד עתה בעיקר על סעיפים 3(1)-ו(2) ו-7. אנחנו מתנגדים בכל תוקף לסעיף 7. אנחנו חושבים כי הדבר עלול להכניס הרס בעבודתנו, ואנחנו גם רואים אותו כמיותר. לא רצינו להופיע בפני הוועדה לפני שבוע, לפני שידעתי את דעתם של חברי. בינתיים היתה ישיבה של כל השופטים אשר דנו בכל החוק וגם בבעיה זו. אשר לסעיף 7 היו שבעה מאתנו אשר התנגדו בכל תוקף וללא הסתייגויות, ולא רק התנגדו אלא גם היו פונים בכל לשון של בקשה אל סר המשפטים שיוותר עליו. היה שופט אחד אשר נסה לצוד בסעיף זה, אבל אחרי ששמע את הויכוח, הודיע שהוא מתחיל להסס. היה שופט אחד שלא השתתף בישיבה הזאת, אבל טיפרו לו על מהלך הויכוח והוא אינו בודע קיצונית בגוף זה.

מה היתה הפרקטיקה של בית-המשפט העליון לפני שהוצעו סעיפים 3(1)-(2) ו-7? באחד החוקים הראשונים שלנו קבוע כי בית-המשפט יושב במספר שופטים בלתי זוגי, אבל לא פחות משלושה. כלומר, יותר משלושה - מותר. זה המצב לפי החוק הקיים. על סמך זאת נוצרה הפרקטיקה הקיימת, אשר לפיה אם באיזה משפט, ערעור או בג"צ, חושב אחד הצדדים כי יש בדבר בעיה חשובה מסדרגה ראשונה אשר אף פעם לא התעוררה וסייט לה ערך רב מבחינה ציבורית, הוא פונה אל נשיא בית-המשפט העליון, והוא יכול לתת הוראה מלכתחילה לרסם בית-המשפט העליון להרכיב הרכב מורחב. זה יכול להיות 5 שופטים, וזה יכול להיות גם 7 או 9 שופטים. אין הגבלה. וכבר היו מקרים שהשתמתי בצורה זו. (מ. בבין: הנוהל הזה אינו קבוע בחוק). זוהי הפרקטיקה. ההבדל בין פרקטיקה וחוק הוא זה שבזמן שהדבר מקובל בפרקטיקה ואינו כתוב בחוק, נוהגים באמת לגופו של ענין. אבל כאשר הדבר כבר כתוב בחוק, הוא נותן אפשרות לעורכי-דין להשתמש בו כתכסיס בגד יריבים. כך - אין הדבר עולה על דעתם. לפי המצב כיום, האפשרות להרכיב הרכב מורחב נתונה בחוק. אבל אין זו זכות של הצדדים.

בפרקטיקה היה גם נוהג כזה: אם יושב הרכב של שלושה שופטים, ובזמן שהתחיל דיון מטויים גם אצל הצדדים לא התעורר הרעיון שיש בדיון משהו יוצא מן הכלל אשר דורש הרכב מורחב, והדבר מתברר רק במהלך הדיון, כי אז אותו ההרכב - עפ"י רוב בהסכמת הצדדים - מחליט להמשיך את הדיון בהרכב מורחב, כלומר, מצרף שופטים נוספים. היו אפילו מקרים שגמרו את הדיון, אבל פסק-הדין טרם ניתן, ותוך התייעצות בין השופטים התעוררו חילוקי דעות. מקרה כזה היה בקטר עם חוק הכניסה לארץ, כאשר נוטח החוק היה בלתי ברור וכל אחד מן השופטים פרט זאת באופן אחר. התוצאות של פסק-הדין במשפט זה היו בוגעות לא רק לצד המעוניין במשפט זה, אלא לאג'נטרס של המדינה כולה. זה היה קסודר בבעית המסתובבים. השופטים באותו משפט החליטו כי לא יהיה זה נכון להוציא פסק-דין במצב כזה, ואמרו: ישנן שתי ברירות, או שבפנה אל שני הצדדים ונציע להם סיסכיסו לצירוף שני שופטים - מאחר שבמשפט לא היו שאלות של עובדות אלא בעיות עקרוניות - או שבטקדה והצדדים לא יסכימו לכך, יקראו לישיבה נוטפת אשר בה ישתתפו כבר חמישה שופטים, והצדדים יטענו את טענותיהם בפני ההרכב המורחב. הצדדים הסכימו מיד, ואז צורפו שני שופטים ופסק-הדין ניתן על-ידי חמישה שופטים. שני השופטים הנוספים לא שמעו את המשפט. אילו הצדדים לא היו מסכימים לפרוצדורה הזאת, היו השופטים הנוספים צריכים לשמוע את הצדדים.

הפרקטיקה הזאת למעשה כלולה בסעיף 3(1), (2), פרט לדבר אחד. סעיף-קטן (1) מתאים לפרקטיקה של הרכבת המורחב מלכתחילה על-ידי נשיא בית-המשפט העליון. סעיף-קטן (2) דן במקרה שההרכב עצמו מחליט להתרחב. ופה מדובר דוקא על שבעה שופטים. לכך

הטשפט אולסון:

אני מתנגד. אינני רואה כל סיבה לכך. אני הייתי מוחק בכלל את כל הטעיף הזה והייתי מסתמך על הפרקטיקה הקיימת, שיט לה טורשים בחוק מסנת 1948. אבל אם בגזרה גזירה שזה צריך להיות בחוק, טיילא. בכל זאת, אינני מבין מדוע בטעיף-קטן (1) מדובר על טשפר בלתי-זוגי של טופטיים, כלומר, הדבר נתון לטיקול דעת, ואילו בטעיף-קטן (2) טופיע גוסח כל כך גוסטה וקובע כי הטשפר יהיה דוקא 7. אני טניח טיכול להיות טקרה טיצדיק הרכב של טשעה טופטיים, ויכול להיות טקרה אטר בטבילו טפיק הרכב של חטיטה טופטיים. עליכם להבין למה הדבר גורם טכחינה מעטית. טופטי בית-הטשפט העליון אינם יכולים לטבת בפחות מטלוטה. אם מוציאים טופטיים להרכב טורחט, חטרים הרכבים. אם מוציאים טני טופטיים גוספיים לדיון טטויים, זה הורס את כל הבנין של ההרכבים לאותו טבוע, ואי-אפשר יהיה לקיים עטרה הרכבים בטבוע אלא יהיו רק טבעה-טמונה הרכבים.

אני טציע, אם כן, לגוסח את טעיף-קטן (2) בטקביל לטעיף-קטן (1), כלומר, טטשפר הטופטיים יהיה בלתי זוגי. אני רוצה להזכיר לכם את הטקרה טטני חטרי טטט הגיוטו טטשפט גגד גטיא הטדינה ז"ל, וטט הטעוררה בעיה קונטטיטוטיונית. בהתחטב עם העובדה טאם הדבר ייקבע בחוק זה יתן זכות לכל אחד לדרוש זאת, אני מוכרח לבקש מחטרי הוועדה לטקול את הצד הטשטי טבדבר ועד כמה זה עלול לגרום להפרעות בעבודה.

אטר לטעיף 7, אני יכול למטור לכס את דעת חטרי, הטתנגדים לזה. ועד כמה טהגיוטו אלז ידיעות, אני יכול לאטר כי בחוגי עורכי-הדין ובחוגי הטופטיים המחוזיים יש התנגדות לגוסח כפי טהוא. אטבם באותם החוגים יטבו חלק, אני חוטב - טיעוט, טהיה טחיב דיון גוסף, אבל בטורה אחרת.

קראתי ב"דברי הכנסת" טבו זכות בקריאה ראשונה בכנסת היו חטרים אחרים שלא הטתפקו בטעיף הזה אלא דרטו תוספת. בטעיף נאטר כי בית-הטשפט בפסק-דינו יכול להחליט על דיון גוסף או גוסן טהוא מוסר את פסק-הדין או לפני כן. היו כאלה טאטרו כי אין זה טפיק וצריך לאפטר גם אחרז טתן פסק-הדין, תוך 15-30 יום, לצד הטעובין להגיש בקטה לאותו הרכב ולבקש דיון גוסף. כיון טנמצאו בכנסת חטרים טטעבו כך, אני מוכרח להניח טהצעה זו תועלה גם בדיוני הוועדה. ואני רוצה קודם-כל לטלול את הטצעה הזאת ולהראות לאיזה הרס היא עלולה להביא טכחינה מעטית, אם תתקבל. כדי טתבינו את הטעיה אקדים טתי הערות.

כדי לקטץ גזטן הוציא טר הטשפטים לפני טנתיים תקנה כל פרט לעניינים פליליים, ונדמה לי - גם בג"צים - אין טקריאים את פסקי-הדין אלא מודיעים על תוצאות. עורכי-הדין של הצודים טקבלים טיד העתק של פסק-הדין וקוראים אותו בעצמם.

הערה טנייה: אין אצלנו הרכבים קבועים, ואנחנו גם לא יכולים למטר הרכבים קבועים. כל הטופטיים דנים בכל טוגי הטשפטים. למרות זאת טכל הטופטיים טטפלים ויודעים את כל החוקים, יש לכל טופט איזו התענינות בקצווע טטויים בטערכת החוקים. למשל, יש אחד הנקיא יותר מאחרים בדני ישראל. יש מי טכתב טפר על חוק הבוררות והוא טתמזה בחוק זה. בקביעת הטופטיים למטטטים הטובות יטבן הוראות כי אם טופיע ענין הקטור, למשל, בטעיות פייסקאליות, צריך להטתדל במידת האפטר טטופט זה וזה, הטתמזה בזה, יהיה אחד מההרכב. לכן אין אנחנו יכולים להקים הרכבים קבועים.

אם צריך להודיע על תוצאות של טשפט, מודיע זאת רק אחד מהטופטיים טיטבו באותו הרכב. טני השפפטטט האחרים יוטבים באותו זמן בהרכב אחר. אילו היתה טתקבלת הטצעתם של, נקרא לזה

השופט אולסון:

"המכסימליסטים", היה צריך לסדר שבזמן קריאת פסק-הדין יהיה בוכח כל ההרכב שיטב בשמיעת המשפט, מפני שבאותו מעמד יוכלו הצדדים לבקש דיון נוסף. זה כבר מונע מסוגי שופטים להשתתף בהרכבים אחרים לפחות סעה. ואם תהיה רשות להגיש בקשה לדיון נוסף גם אחרי מתן פסק-הדין, יהיה צורך להרכיב במיוחד את אותו ההרכב כדי לשמוע את הבקשה הזאת.

יש דבר עוד יותר חמור, ופה אני יכרל לדבר מתוך נסיוני האישי. סעיף 7 מתייחס לכל סוגי המשפטים, לא רק לערעורים אזרחיים, א בית-המשפט המחוזי נתן החלטה זמנית במהלך הדיון, החלטת-ביניים, באמר, מפני שאצל הצדדים רצה להביא עד מסויים והשופט פסק שלא יוכל להביאו, וזאתו צד קיבל ערעור לבית-המשפט העליון על החלטת הביניים, הרז גם על החלטה בענין זה מצד בית-המשפט העליון אפשר לבקש דיון נוסף.

מה משמעות הדבר מבחינה מעשית. כפי שהסברתי בתחילת דברי, בסוג אחד של ערעורים שבית-המשפט המחוזי לבית-המשפט העליון, הבקשה לרשות ערעור צריכה להיות מוגשת אלי בתוך דן-יחיד. על דברים אלה אני דן ביום נוסף על הימים שאני יושב במשפטים. אני קורא את החומר בלכתתי, הצדדים מופיעים בפני, וכל ענין לוקח חצי סעה. זה רק סוג אחד של משפטים. ובקשות כאלה ישנן בין 200-250. ואני מבקש לסמוך על מה שאני אומר, כי אני מדבר מתוך נסיון: 80% לפחות מן הבקשות האלה מוגשות ללא כל הצדקה ויש להן רק נימוק אחד: הטהיית הדיון. הדוב המוחלט של הבקשות הן מה שאני קורא בקשות מופרכות. כשאני מקבל בקשה כזאת אני מתרשם ממנה. בוגים בנין מפואר של בעיות משפטיות. כשאני קורא את החומר אח"כ בבית, כשאני עובר על הפרוטוקולים, אני רואה שעורבא פרח, שאין כל קשר בין הבעיות שנוסחו בבקשה ובין הטעב העובדתי שהיה בבית-המשפט. (ס. בנין: האם גם ההחלטות של אדוני היו ב-80% שליליות?) בהחלט, עוד יותר מזה. כי אם יש מקרים שבהם יש הצדקה לערעור נוסף, הם אינם זקוקים לי, כי במקרים אלה בית-המשפט המחוזי יכתוב בפסק-דינו כי יש זכות לערער, הוא אפילו לא יחכה שהצד ידרוש זאת. כלומר, בית-המשפט המחוזי על-ידי כוחו לתת ערעור, כבר מסגן זאת. תארו לעצמכם שהצעתם של ה"מכסימליסטים" היתה שתקבלת ביחס לכל סוגי המשפטים, לדעתי, זה היה פותח פתח לפחות ל-600-700 בקשות לדיון נוסף במסך שנה. וזאת - על-ידי הרכבים של שלושה שופטים שיסבו בדיון. האם אתם יכולים לתאר לעצמכם לאיזה הרס זה היה גורם מבחינת עיבוי-דיון?

אעבור עתה לסעיף 7 גנפו, כפי שהוא בהצעת החוק, אם נניח שהצעתם של ה"מכסימליסטים" אינה קיימת.

במה מדובר בסעיף 7? המשפטים היו שבים כאן יחשבו כי הבעיה קשורה בטאלה באיזו מידה קשור בית-המשפט בתקדימים. אלה הצדדים בסעיף זה חושבים כי על-ידי סעיף זה ניתנת אפשרות לדיון נוסף של שבעה שופטים אשר יכולים לאמר: אטננו קיים תקדים, אבל אבחנו בשנה אותו. הטאלה אם בית-המשפט צריך להיות קשור לתקדימים או לאו היא טאלה עולמית ולא ישראלית, ויש הרבה טענות בעד ונגד. דעתי האיטית היא כי בענין זה אי-אפשר לקבוע הלכות. הבעיה הזאת קשורה מאוד בטיב המדינה, ועוד יותר בכון - בתנאים ובמצב של המדינה בתקופה מסוימת. אני, למשל, בעד הכוח המחייב של תקדים. אבל אני מקווה שבעוד עשר-עשרים שנה נוכל לשנות את הדבר הזה. אינני רוצה להרחיב על כך את הדיבור, כי זה בוטא להרצאה מיוחדת. אבל לפי ההצעה שיטבה פה אין כל רמז לכך שהרכב של שבעה שופטים אינו קשור בתקדימים. אני גם אומר שזה לא צריך להיות. על כל פנים, בנוסח זה, זה לא באמר. בית-דין של שבעה יכול להחליט רק על פסק-דין שניתן באותו ענין על-ידי בית-דין של שלושה.

השופט אולסון: ואני רוצה להראות כי סעיף 7 מיותר. מה שרוצים להשיג בו, מושג על-ידי סעיף 3(1) ו(2). מדברית על כך שצריך להרכיב מורכב כאשר מתעוררת בעיה, אני בטוח כי עורכי-הדין היו טובים פה יאשרו את דברי, מתי מתגלה כי במשפט מסוים כרוכה בעיה חשובה? בזמן הדיון, בזמן סמיעת ערעור, כאשר באי-טוח הצדדים מתווכחים, והשופטים לוקחים חלק בחילופי הדעות, ולפעמים מתעוררת אז בעיה חשובה, במקרה כזה יש אפשרות לפי סעיף 3(2) להרכיב את ההרכב. ואם כך מדוע בחוק סעיף 7 האומר כי אפשר יהיה לעשות זאת לאחר מתן פסק-הדין? יותר מזה: בזמן ערעור-דין מופיע ומערער, וכשהוא נואם בפני בית-המשפט ומפתח את כל העקרונות, אין שום דבר הטובע ממנו, כאשר הוא גומר את נאומו, לאמר מיד: דבותי השופטים, אני מבקש שתקבלו את העקרונות שאני מציע, אבל אם תחליטו בסלילה, אני כבר מראה לכם כי פה ישנה בעיה חשובה מאוד ואני מציע לכם כי בפסק-הדין שתתנו, אם לא תקבלו את דעתי, תציינו כי אתם נותנים רשות לדיון נוסף. לפיכך סעיף 7 מיותר. הוא רק נותן אפשרות להשתמש בו בתור אמצעי להסתייג הדיון, לעיין את הידיב, והדבר כרוך גם בהוצאות. צריך גם, אולי לפני הכל, אבל לפחות אחרי הכל, להתחשב באינטרסים של הציבור, של האזרח, אשר צריך להיזקק לבית-המשפט. הזכרתי לכם את הטקרה של תביעת גזיקין כאשר המספחה נטארת מחוסרת כל ואין לה ממה להתפרנס. במקרה כזה אנחנו נותנים אפשרות להקדים את סמיעת הערעור, והדבר יכול להיעשות תוך שבועיים-שלושה. מאחרי הנתבע צריך לשלם גזיקין עומדת חברת הביטוח, שהיא די אמידה ולא איכפת לה להמשיך במשפט. היא יכולה להיות מעוגינת למסוך את המשפט ולגרום לכך שהוא יהיה כרוך בהוצאות גדולות, רק כדי להספיע על אנשים במקרים אחרים להיכנע ללחץ שלה ולא להיספס אתה. השיטה הזאת עלולה לעורר ערעורים, להגדיל את ההוצאות הכרוכות במשפט וגם להביא לקיפוח של צד אחד במשפט, על-ידי זה שהוא מוכרח להיטחב אחרי האמצעים המקסיים הנבחרים לו על-ידי הצד שהפסיד.

אני חושב שקיבלתם מושג מה פירוט הדבר מבחינה מעשית, מבחינת יעילות העבודה, ובאיון מידה עלול הדבר להכביד הרט בעבודתנו. יותר מזה: בניח שהסעיף יישאר, והצדדים ישתמשו בו ויגישו בקשה, ואם בניח שב-99% של הבקשות יהיה סירוב, סמיעת הבקשות האלה תגזול זמן רב. אצלנו גם אין כלל המגביל את עורכי-הדין בזמן. אצלנו אין לשופט רשות להגיד לצד: אינני רוצה לשמוע אותך יותר. ישנם אמצעים לצמצם את עורכי-הדין בזמן. אם עורך-דין מרבה לדבר, אני מפסיק אותו ואמר לו שסעבתו היא כזאת וכזאת ושאני מבין אותה, ומבקשו לעבור הלאה.

אני מקווה שהצלחתי לסכנע אתכם כי סעיף 7 הוא מזיק ומיותר. במידה שמישהו יכול למצוא תועלת בדיון נוסף, הדבר מוצא את פתרונו בסעיף 3(1)-ו(2). בבית-המשפט העליון חרדים מאוד שמא הסעיף הזה יתקבל. בזאת אני מביע לא רק את התנגדותי, אלא פונה גם דרך היועץ המשפטי לטר המשפטים, שיסתכנע מרצונו ויצייע לוועדה למחוק זאת.

אני עובר עתה לסעיף 3(3). אלה מחבדי הועדה שהיו בוועדה הזאת בכנסת השניה זוכרים ודאי כי היה לי הכבוד לדבר על השאלה הזאת עוד טבם הוצע החוק הזה. כשאני מדבר על חשיבות הסעיף הזה, אני רוצה קודם כל להדגיש את טובת הציבור, מפני שלדעתי זה סיקול ראשון שצריך להתחשב בו. מה המצב כיום? בניח שיצא פסק-דין בגד מישהו ומוציאים אותו לפועל. האדם אשר פסק-הדין יצא בגדו הגיש ערעור. אבל הכלל הוא שהערעור אינו מעכב את ביצוע פסק-הדין, אלא אם בית-המשפט נותן צו עיכוב. אם הצד מעוניין בעיכוב, הוא פונה לבית-המשפט המחוזי. בית-המשפט המחוזי אומר: אני מוכן לעכב את הביצוע, אבל עליך לתת ערובה שאם תפסיד בערעור, תשלם את ההוצאות. במקרה כזה יש לצד רשות, לפי החוק הקיים, לפנות לבית-המשפט העליון. כרגע אם בית-המשפט העליון דן בבקשה כזאת, הוא מוכרח להיות מורכב

הסופט או לטון:

מסלול שופטים. ולפעמים זה דבר דחוף מאוד. עצם הגשת הבקשה לבית-המשפט העליון לתת צו-עיצוב - אינה מעכבת. כלומר, אם מכירת הנכסים בקבעה למחרת, העובדה שהבקשה הוגשה היום לבית-המשפט העליון אינה מעכבת את ההוצאה לפועל, אלא אם הבקשה תסמע עוד היום ובית-המשפט העליון יתן צו עיצוב. בין שזה טוב או רע, אבל הזכות לפנות לבית-המשפט העליון בתור אינסטנציה אחרונה לשם בקשת צו עיצוב, היא זכות שניתנה על פי החוק. ואם החוק נותן את הזכות הזאת, צריך לאפשר לממש אותה. ובדברים כאלה על-פי-רוב - זאת זאשה גם עורכי-הדין - אין טאלות עקרוניות. זוהי רק טאלה עובדתית. אם כיום באים אלי בפניה כזאת, והענין דחוף, הייתי צריך לענות לפונה כי איבד יכול לדון בענין בדחיפות. מפני שיושבים שני הרכבים המטפלים, למשל, בהביאם קורפוס, ואם המדובר באדם המתאונן כי מחזיקים אותו בבית-סוהר ללא חוק, אין זה פחות דחוף. ואז אין אפשרות לספל בפניה כזאת. עפ"י רוב אני מסתדל טלא לנהוג בדרך זאת, מאחר שיש בחוק זכות לבקש צו עיצוב. ואז אני מוכרח להכניס את התיק לאחד ההרכבים באמצע הדיון המטפטי, לפעמים צריך להפסיק לשם כך מטפט שבו מסתתפים עורכי-דין מחיפה ומתל-אביב, אשר באו במ"זחד וחיצו הרבה זמן עד שהגיע הזמן, ואחרי שקבעו להם את היום לסמיעת עורדים, נכנס משהו באמצע וצריך להפסיק להם את הדיון. אם נתן את הסמכות הזאת לשופט יחיד, הבעיה תיפתר. מפני שבכל יום יושבים שני הרכבים, כלומר ששה שופטים, יתר השלושה עובדים בלשכתם, מטפלים בעריכת פסקי-דין ובהכנת החומר למחרת. ואם אפשר יהיה להעביר את הענינים האלה לשופט יחיד, הרשם יכניס את התיק לשופט הממונה על בקשות מסוג זה, אשר יתן החלטה חיונית או סלילית. ואז במקרה של החלטה חיונית יקבל המבקש את הסעד הדרוש.

אותם הדברים חלים גם על בקשה לבית-הדין הגבוה לצדק, לפעמים - ביתר חומרה. אתן לכם דוגמא מן העבר, מפני שאני מוכרח להדגיש כי בינתיים המצב שופר בהרבה נשטח זה. היה מקרה כזה: מוסד מסויים מעובדין לרכוש אדמה מאיש אחד, לא חשוב אם הוא יהודי או אינו יהודי. האדם הזה אינו רוצה למכור את האדמה. המוסד מסתמס בתחבולה זפונה לעזרת רשות שלטונית, לא חשוב אם היא אזרחית או צבאית, וטולח אל האדם הזה לא פחות ולא יותר אלא קצין מסטרה האוסר לו: עליך לרדת מן הקרקע, ואם מחד אמצא אותך כאן, אאסור אותך. במקרה טאותו קצין יבצע זאת, אין זה ענין שלנו; זה ענין של בית-משפט שלום, מפני שגזה כרוך מטפט של חוקה. אם מישהו נכנס למגרש שלי, אני צריך להגיש מטפט בבית-משפט השלום ולדרוש את טילוקו. זה, כמובן, חוץ מהצד הפלילי שבדבר. אבל לפעמים אדם מתימר שיש לו זכות לעטות זאת. ואין זה מעלה ואין זה טוריד שיש נגד זה תרופה פלילית, כי הצד הנפגע מעובדין כי לא יורידו אותו מהקרקע בכוח. אם האיש הזה טותק ונכנע לכוח, ורק כעבור חודש פונה בתלונה, הוא אינו יכול לקבל טאתנו טעד, כי הדבר בטמכותו של בית-משפט שלום. אבל אם הוא יפנה מיד ויאמר כי קיבל איום כזה ועומדים לאסור אותו - זה בטמכותנו - וזה דבר דחוף ביותר. טוב, אני מוכרח להרכיב הרלב של שלושה שופטים לפחות כדי לדון בבקשה לתת צו על תנאי או צו ביניים, וטוב שתעודר אותו קצאי טדיברתי עליו מקודם. אילו היה דבר זה בכוחו של שופט אחד, הבעיה היתה נפתרת. השופט היה קורא את הבקשה בלשכתו, ובקשה כזאת נתמכת על-פי-רוב בהצהרה בשבועה. השופט יכול לתת צו-על תנאי, ואם הוא רואה שהענין אינו פשוט, הוא נותן צו-ביניים, עד אשר ידונו בבקשה, שהמטרה לא תמערב ותטאיר סטטוס קוו. אם הדבר נתון בכוחו של שופט יחיד, זה בעטה ללא עיצוב. אם זה מוכרח לנצא בפני הרלב טלא, טוב שתעודרות אותן הבעיות טעמדת עליהן.

הסופס אולטון:

כנסת התעוררה שאלה, ולדעת, במידה ידועה
שג צדק. אמרו: הסוסד הזה של בית-מספס
גבוה לצדק הוא מוסד עצום בערכו מבחינה ציבורית. לראבוננו הגדול
אנחנו מוכרחים עדין לחיות במספס של שעת חירות, עם תקנות לשעת חירות,
עם תקנות ההגנה. איבנו אומר זאת מתוך ביקורת. זה הכרח המציאות.
אבל זהו המצב. ומבחינה זו בית-המספס הגבוה לצדק הוא המנוס היחיד
שאליו יכול האזרח לפנות ולספוך את לבו וגם לקבל מעד, לכן צריך
המוסד הזה להיות אפקטיבי. הוא צריך להיות מהיר. מצד שני ששעת
כנסת טענה - ואיבני מזלזל בה - טבית-המספס הגבוה לצדק הוא
מוסד חשוב לכן אי-אפשר להשאיר את הדברים האלה לשיקול דעתו של סופס
יחיד. זוהי טענה רבת-מסקל. אני מודה בכך. לאורך הויכוח הזה הכניס
סר המספסים את הסייג שסופס יחיד יכול לדון בבקשה, אבל בתוך יחיד
הוא יכול רק לתת צו על תנאי ואסור לו לסרב לתתו.

אם איבני טועה היה זה חבר הכנסת הררי
שהתנגד גם לסיידור זה וטען טענה שאינה נראית לי. הוא אמר: על-ידי
כך שהסופס היחיד כבר סרב לתת את הצו ולכן הועבר הענין להרכב של
שלושה, יש בכך חרות דעת מוקדמת מצד הסופס היחיד להרכב של שלושה.
אולי מבחינת תורת הלוגיקה יש בזה טעוה. אבל מבחינה מעשית הטענה
אינה נראית לי לגמרי. איך יופעל הדבר? עורך-דין מגיש בקשה לצו-
על-תנאי או צו-ביניים. הרשם מכנס את התיק לשופס התורן. הסופס
התורן קורא את התיק. אין זה הכרחי שהוא יראה אפילו את עורך-הדין.
אם ברור לסופס כי לכאורה יש לתת את הצו, הוא כותב: צו על תנאי ניתן,
או צו ביניים ניתן. ובזאת נגמר הענין. אך אם יש טעוה בלתי ברור,
הוא יכול לשאול ולברר זאת עם בא-כוח המבקש. ואז יכולים להיות שני
סקרים. יכול להיות סקרה שהוא מהסס, הדבר אינו ברור לו, ישנם
סקרים מרומים מסוג זה, בעיקר בקשר עם עניינים פיסקאליים, שיש בהם
סיכונים גדולים. ויכול להיות סקרה שהוא איבנו בטוח שאין צורך לתת
צו על תנאי. במקרים אלה הוא איבנו כותב שום דבר על התיק. הוא
מחזיר את התיק לרשם, והרשם קובע את העברת התיק בפני הרכב מלא.
יכול סר הררי לטעון כי עצם העברת התיק בפני ההרכב המלא מעידה
כי הסופס היחיד סרב לתת צו-על-תנאי. אבל אין זה כך. זה יכול
להעיד כי הסופס סרב, זה יכול להעיד כי הוא חשב שיש בכך טעוה
מולכב מאוד ושאין כדאי שסופס אחד יתן דעתו על הדבר הזה. על כל
פנים, אין בכך הוכחה שהסופס סרב. איבני דוואה גם שום תקלה רצינית
אילו היה ברור שהוא סרב. איבנם צריכים לחשוב אף לרגע שסופס אחד
מספיע על סופסים אחרים. קורה שיושבים שלושה סופסים, לשניים יש דעה
אחת ולשלישי יש דעה אחרת. אני שולל את הטענה שזה עלול להספיע. מפני
שאם יש מוסד במדינה אשר בו שיקולים אישיים אינם מסלאים כל תפקיד
ואין להם שום ערך, הררי זה בית-המספס העליון. יכולים להיות חילוקי
דעות חריפים ביחס לבעיה מסוימת. ולעתים קרובות אחד הסופסים מסתכנע
ומודה כי יתכן וטעה, והדעה השניה היא הנכונה. אין שאלה של
אמביציות ושל עמידה מצד כל אחד דוקא על דעתו. דגים לגופו של
אנין. מבחינה זו הטענה שסא זה סופס אחד סרב עלול להספיע על
ההרכב המלאה, היא בעיני בלתי מציאותית, מפני שאני מכיר את המציאות
בבית-המספס העליון.

ס. בגין:

אני חושב שמהכתוב פה אין מסתמע שהסידור
בסידור, אלא שהסופס היחיד לא הגיע למסקנה
והוא מעביר זאת להרכב של שלושה.

הסופס אולטון:

הוא גם איבנו מוסמך לתת סידור, והעובדה
שהוא לא נתן איסור אינה מוכיחה דוקא על
סידור, אלא על כך שהוא חושב שאין זה המקרה שהוא יכול להחליט עליו
בעצמו בחיוב.

הסופט או לטן: אני עובר עתה לסעיף 6, ופה הייתי מבקש את תשומת לבו של היועץ המשפטי, מפני שיש פה בעיה משפטית מסובכת מאוד, למרות מה שהיא אינה נראית על פני הנוסח הזה.

קודם כל - לסעיף 6(א). כשהחוק הזה דן בסמכות בית-המשפט המחוזי, מופיע נוסח דומה. לבית-המשפט המחוזי יש סמכות לספל בעניינים שאינם בסמכות בית-משפט השלום. מישהו יכול לפרט כאילו גם מה שסיך לבית-הדין הגבוה לצדק, נמצא גם כן בסמכות בית-המשפט המחוזי. בחוק הקיים היום, בדבר הסלך במועצתו, מופיע נוסח אחר לגמרי. נאמר שם שבסמכותו של בית-הדין הגבוה לצדק לספל בבקשות שאינן "קוז'ס אור טרייל'ס". קשה לתרגם את הנוסח הזה. שם היתה הדגשה על הצד הפרוצדורלי. בהצעת החוק אשר לפנינו לא הלכו לפי ההבחנה הפרוצדורלית, באיזו צורה מוגש הענין, אלא לפי גופו של ענין. בחזור לדוגמא של אדם שרוצים להורידו בכוח מן הקרקע. לפי המצב כיום אין ספק שזה בסמכות בית-המשפט הגבוה לצדק, מפני שזוהי בקשה לתת צו-עשה או צו אל-תעשה, צו טנדטוס. אבל אם הנוסח דן לא בבקשה אלא בנשוא-הבקשה, יש מקום למישהו להגיד: אין לכם סמכות. נשוא הבקשה הוא חוקה וקרקע, וזה שייך לבית-משפט השלום. הייתי מציע לטר המשפטים לחשוב על כך ולהשאיר את הנוסח הקיים. אם יש קושי בתרגומו, צריך לפצוא דרך, כי אני חושש מתקלה שיגרום הנוסח המוצע.

בסעיף קטן (3) מתעוררת בעיה רצינית מאוד. ולמען החברים שאינם משפטיים, הרשו-נא לי להסביר את סוגי הסעד שאדם יכול לקבל בבית-המשפט הגבוה לצדק. הדבר מבוסס על החוק האנגלי, על מה שהאנגלים קראו "צוים פרוגטיביים", והם מתחלקים לסוגים שונים. סוג אחד נקרא הביאס קורפוס. זה הדבר הפשוט ביותר. אדם שנעצר וטוען כי נעצר בניגוד לחוק, פונה לבית-הדין הגבוה לצדק ומתאוונן על כך. על דבר כזה על פי רוב דנים במשך יום-יומיים. אז הוא מקבל את הצו האומר כי המשטרה נדרשת לבוא ולהצדיק את מעצרו. סוג שני נקרא טנדטוס. גם פה אינן מתעוררות בעיות קשות. זהו צו שאנחנו נוהגים לרשות ציבורית, פקיד, סר, או מישהו אחר, שיעשה או שימנע מעשות משהו. למשל, אדם ביקש רסיון לבוא. מטריבים לתת לו. הוא טוען כי עושים זאת באופן בלתי חוקי, מתוך סרירות, מפני שלמנהל או לפקיד יש טענה אישית נגדו. במקרה כזה אנחנו נוהגים צו טנדטוס ואנחנו אומרים כי על הפקיד הזה לבוא ולהשמיר מדוע לא יתן רסיון למבקש. הצו יכול להיות גם הפוך: מדוע לא תמנע מעשות זאת וזאת, למשל, מלאיים לגרס את אהאיט מן הקרקע.

יש עוד סוג אחד של מקרשם, הנקרא בלטינית קו-ורבטו. המדובר הוא במקרים שאדם מתיימר לפעול בסמכות שהחוק לא נתן לו כלל. למשל, אדם לא נבחר כחוק להיות חבר עיריה, אבל הוא בא ומשתתף בישיבות. במקרה כזה אפשר להוציא צו כדי להונן בבעיה הזאת.

סוג אחר של צוים נקרא צו-איסור. אם בית-הדין לוקח לעצמו סמכות שאין לו, יכול אחד הצדדים לטעון: אינני נתון לסמכות המוסר הזה. ואז אנחנו יכולים להוציא צו איסור. הדברים אסורים לגבי הזמן שהדיון בענין טרם נגמר.

הסוג האחרון של מקרים נקרא בלטינית צרטיורי. הוא חולט על כמה סוגי מקרים: מקרה אחד - כאשר ביתן פסק-דין על-ידי איזה מוסד, טריבוטל אדמיניסטרטיבי או בית-דין או כל בית-משפט, מלבד בית-המשפט המחוזי ובית-משפט השלום, שעל פסק-דין שלהם יש מוסד לערעור. אם ביתן פסק-דין על-ידי מוסד שלא היתה לו סמכות להוציא פסק-דין כזה, יכול בית-הדין הגבוה לצדק לאמר: פסק-דין זה כאין וכאפס מפני שלא היתה לכם כלל סמכות כזאת.

מקרה שני - כאשר ביתן פסק-דין והטעות המשפטית בולטת על פני ההחלטה. נביח שיושב טריבוטל אשר יש לו סמכות חוקית וקובע: על סטך סעיף זה וזה בחוק זה וזה שחוקק על-ידי הכנסת בתאריך זה וזה, אנחנו מחליטים כך וכך. ובאותו חוק נאמר

הסופט אולסן:

ההיפך הגמור. זוהי טעות הנראית על פני ההחלטה.

ישנו מקרה שלישי: כאשר ההחלטה סניחה
 ביתנה בדרך הסותרת את הצדק האלמנטארי. נקח את חוק נכי המלחמה.
 יש קצין תגמולים המחליט, ומפניו יש ערעור לוועדת ערעורים.
 מגישים תלונה וטוענים על תאונה שהיתה בסירות בצבא. קצין
 התגמולים טוען ההיפך. המתלונן רוצה להביא עדים כדי להוכיח
 כיצד קרה הדבר. והטריבוניל הזה אומר לו: אין לי צורך בעדים. דבר
 כזה יכול לקרות בעיקר בטריבונילים שבהם אינם יושבים שופטים. על-ידי
 החלטה כזאת שוללים מן המתלונן את הזכות האלמנטארית להוכיח את מה
 שהוא טוען. במקרה כזה אנחנו אומרים שהדיון הזה מתנגד לצדק
 האלמנטארי, ואז נוהגים את הסוג הזה של טעם.

לאחר דברים אלה אני מבקש ממכם לעיין
 בסעיף 6(א)(3). הסעיף אינו בחוץ לגבי דיון בבית-משפט הסלום או
 בבית-המשפט המחוזי. על פסק-דין שלגם יש ערעור. המלים "או לבטל
 דיון שנתקיים ללא סמכות" מראות על הגבלת סמכות בית-המשפט הגבוה
 לצדק בסעד הנקרא צרטיוררי. כאן ניתן לבית-המשפט העליון הכוח
 לדון רק באחד משלושת המקרים שהזכרתי, רק במקרה של חריגה מסמכות.
 כלומר, במקרה שהטעות נראית על פני פסק-הדין או במקרה שפסק-הדין
 מתנגד לצדק האלמנטארי - אין אנחנו יכולים להתערב.

פה מתעוררת בעיה חשובה מאוד, מפני שבסעיף
 3 כללו מוסדות מסוגים שונים, בתי-דין דתיים, טריבונילים
 אדמיניסטרטיביים וכו'. נקח את בתי-הדין הדתיים. מצד אחד יש מידה
 של צדק לאמר כי גם ביחס לבתי-הדין הדתיים צריכה להיות סמכות
 להסתמס בצרטיוררי בכל שלושת המקרים שהזכרתי, ומבחינה תיאורטית
 אין ביטוח מדוע לא תהיה אפשרות כזאת, אם אנחנו מקבלים את העיקרון
 שצרטיוררי חל על כל אותם המוסדות השיפוטיים אשר אין להיעזר בגדם
 בדרך של ערעור. אבל איננו רוצה להתעלם מן הטענות הסובות שיכולות
 להיות נגד האפשרות הזאת. לכן אני רוצה להראות לכם את הסיכוי
 שיש בדבר.

אחד המקרים שיכולים לגרום לסיכון הוא
 המקרה של טעות המלטת בפסק-הדין. אתן לכם שתי דוגמאות. יושב
 קאדי טוטלטי בבית-דין דתי מוטלטי ודן בעניני אפוסטרופוסות. מופיע
 אחי המנוח ומבקש שימנו אותו לאפוסטרופוס על הילד ושישללו את
 האפוסטרופוסות מן האם. על סמך מה? הוא מביא עדים שהאב ציווה לפני
 מותו שאחיו יהיה אפוסטרופוס על הילד. באה האשה וטוענת: נכון, אבל
 יש חוק שיוודן זכויות האשה שנתקבל על-ידי הכנסת ושם נקבע מי צריך
 להתמנות כאפוסטרופוס במקרה כזה. ואז הקאדי כותב פסק-דין
 כזה: אני ממנה את האח של המנוח כאפוסטרופוס על הילד. מה שנוגע
 לטענה על חוק שיוודן זכויות האשה, אני רשאי להתעלם ממנו.
 במקרה כזה לי ברור שזוהי טעות על פני פסק-הדין. ואז לפי הסעד
 של צרטיוררי יכול בית-המשפט הגבוה לצדק לאמר: פסק-דין זה אינו
 יכול לעמוד. אולי בדרך של דחק יכולים להכניס מקרה כזה בתחום
 של פעולה בלי סמכות. אבל ישנם מקרים שגם בדרך של דחק אי-אפשר
 לטעון שזוהי פעולה בלי סמכות. (ס. בגין: אם הוא כותב כי החוק
 ידוע לו, אבל אינו מתחשב בו, כי אז הוא לא טעה; הוא קבע הלכה
 לעצמו). כן, אבל זוהי טעות משפטית. (ז. ורהפטיג: אבל יש ערעור
 ויש ביקורת על פסקי דין אלה). אתן דוגמא יותר בולטת, לא סבת-דין
 דתיים. לפי חוק הנכים אדם ביקש תגמולים בקשר עם תאונה שאירעה
 לו. קצין התגמולים דחה את בקשתו. הוא מגיש ערעור לוועדת הערעורים.
 מהי תלונתו? הוא כאזרח מסתמס בפרוטסיזה. הוא צריך להחליפה. הוא פונה
 למסדר הבטחון. מסדר הבטחון אומר לו: סע לחליפה למקום זה וזה ושם
 תקבל את הפרוטסיזה. בדרך יש לו תאונה. הוא מגיש תביעה בטענה שזוהי
 תאונה הקשורה בשירותו בצבא. וכאן מתעוררת שאלה. בעקיפין ודאי
 סנטיעתו קשורה בשירותו בצבא. אך לא באופן ישיר. השאלה מופיעה בפני
 ועדת ערעורים המחליטה ברוג דעות שזוהי תאונה הקשורה בשירות. האיש

השופט אולסון:

סקבל תגמוליים. היועץ המספט פונה בבקשה לבית-הדין הגבוה לצדק, ובא-כוחו, שסען את טענותיו בכשרון רב, אומדן: ועדת הערעוריים מסונה על טענות הקטורות בסירות, ואם אוכזח סאותו אדם לא היה בסירות, פירוש הדבר יהיה שהועדה חרגה מסמכותה. אבל זה לא עזר לו, כי תפקידה של ועדת הסחרורים לדון גם בגובה התגמוליים, והיא לא חרגה מסמכותה. על כל פנים, אם יש לבית-המספט העליון סמכות בדרך של צרטיורר, יש לו אפשרות להתערב. אבל אם מצמצמים את סמכותו, לא תהיה לו אפשרות להתערב.

בניח סיוטב בית-דין דתי ונותן פסק-דין ובניח שזה עובר בבית-דין לערעורים מוסלמי, והוא כותב: על סמך סעיף זה וזה בקוראן אני פוסק כך וכך. ובניח שמבחינה אונייסקסיבית זו טעות, הסעיף הזה של הקוראן אינו אומדן זאת. זוהי טעות בפסק-הדין, אותו סעיף בקוראן אינו אומדן מה שבית-הדין ייחס לו. אם תהיה לבית-המספט העליון סמכות כזאת, הוא יהיה בית-מספט לערעורים לגופו של ענין.

הראיתי לכם את שני הצדדים של הענין.

ועד כמה זה מסובך.

הקושי הזה מתעורר בקשר עם בתי-דין דתיים. הוא אינו צריך להתעורר בקשר עם מוסדות שיפוטיים שאינם בתי-דין דתיים. לכן אני מוציא מסעיף-קטן (3) את בתי-הדין הדתיים, מפני שבכך כרוכה בעיה מסובכת ואינני יודע את פתרונה. כרגע הסעיף הזה כולל גם בתי-דין דתיים וגם טרייב נאליים אדמיניסטרטיביים. היות והם כרוכים יחד, יוצא סאותה הגבלה - אם יש הצדקה להנהיג אותה - תחול גם על טרייבנאליים אחרים, וזה אינו מוצדק. לפיכך הייתי מציע ליועץ המספט קודם כל לחשוב על הבעיה הראשונה, ואם אין לה פתרון, אולי יש מקום לחלק את סעיף קטן (3) לשני חלקים, להפריד בין בתי-דין דתיים ובין מוסדות שפוטניים אחרים, באופן שלגבי מוסדות שפוטניים אחרים לא תהיה כל הגבלה, וביחס אליהם צריך יהיה לאמור: "לבטל דיון שנתקיים ללא סמכות, ועל סמך טעות על פני ההחלטה, או כשהדיון היה בניגוד לעקרונות היסודיים של הצדק". בספה מספטית קוראים לזה "צדק טבעי", אבל אני אינני גורס את הסרטיין הזה בעברית.

אני מודה שהבעיה היא קשה. אינני מוכן להחם על פתרון מסויים, ואני רק זרקתי הצעה לשם עיון מצדכם, ובעיקר לעיון משרד המספטים, שאולי יבוא אליכם בהצעה בענין זה. חשבתם רק שמתפקידי לעורר את הבעיה ואת הסיבוכים המתעוררים בקשר עם סעיף-קטן (3).

עוד הערה: בחוק כתוב: "בדונן בעניינים אלה ייקרא בית-המספט בית-דין גבוה לצדק". אני מציע: "בית-מספט גבוה לצדק", מפני שאצלנו רגילים לקרוא בית-דין למוטד דתי, וכדאי שלא לסטטט את הגבולות.

בזאת סיימת את הערותי לפרק הראשון של

החוק.

אני אברך עם נשיא בית-המספט העליון את הזמן המתאים להמטך הרצאתו.

היו"ר ס. אונא:

הישיבה נבעלה בטעה 13.00.